

KÂŞIFLER ÂLEMİ



FAİK SABRİ DURAN

BİLGEOĞUZ

KÂŞIFLER ÂLEMİ

Faik Sabri Duran

Yayın No: 1527

Genel Yayın Yönetmeni
Kapak Tasarım
Editör
Dizgi-Mizanpaj

Oğuzhan Cengiz
Ercan Portakal
Ercan Portakal
Ercan Portakal

ISBN
Yayıncı Sertifika No
Baskı Tarihi
Matbaa Sertifika No
Baskı Cilt

978-625-6359-25-3
40518
İstanbul, 2023
43501
Lord Matbaacılık
Davutpaşa Emintaş Matbaacılar Sitesi
No: 101/430
Topkapı - İstanbul

BILGEOĞUZ

📍 Alemdar Mah. Molla Fenari Sk.
35/B Cağaloğlu - İstanbul

☎️ 0212 527 33 65
0212 527 33 64 (Faks)

🌐 www.bilgeoguz.com
www.milletkitabevi.com

✉️ bilgekitap@gmail.com

📞 0553 129 86 86

📘 bilgeoguzyayinlari

📷 bilgeoguzkitap

📱 bilgeoguzkitap

Bu kitabın yayın hakkı, yazarıyla yapılan sözleşme gereği Bilgeoğuz Yayınları'na aittir. **Kitabın hukuki sorumluluğu yazarına aittir. Kitapta yer alan fikir ve önermeler yayınevine yasal bir sorumluluk doğurmaz.** Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz. Yazarın yazılı izni olmaksızın radyo ve televizyona uyarlanamaz. Oyun, CD ya da manyetik bant haline getirilemez, fotokopi ya da herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.

KÂŞIFLER ÂLEMİ



FAİK SABRİ DURAN

İÇİNDEKİLER

KIZIL ERIK

Amerika Toprağına İlk Ayak Basan Avrupalılar.....10

MARCO POLO

Yalancılıkla İtham Edilen Bir Kâşif.....17

KRİSTOF KOLOMB

Avrupa'da Coğrafi Keşifler Çağını Başlatan Kâşif.....26

VASCO NÚÑEZ DE BALBOA

Büyük Okyanusa İlk Defa Ayağını Atan Avrupalı.....37

FERDINAND MECELLAN

İlk Devriâlem.....42

VASCO DA GAMA

Hindistan Yolunu Bulan Adam.....49

HERNÁN CORTÉS

Büyük Bir İmparatorluğu Parçalayan Serseri.....55

HENRY HUDSON

Buzlar Arasında Bırakılan Adamlar.....63

JAMES COOK

XVIII. Yüzyılın En Ünlü Kâşifi.....70

DAVID LIVINGSTONE

Yamyamlar Arasında.....78

JOHN FRANKLIN

Kuzeybatı Geçidini Geçerken Kaybolan Cesur Kâşif.....86

AUGUSTE RENÉ CAILLÉ	
Çöl Kahramanı.....	92
ROBERT EDWIN PEARY	
Kuzey Kutbunu Keşfeden Kâşif.....	98
ROALD AMUNDSEN	
Kutup Diyarlarının En Ünlü, Başarılı Kâşifi.....	104
ROBERT FALCON SCOTT	
Güney Kutbunda Bir Facia.....	111
RICHARD EVELYN BYRD	
Güney Kutbunu Keşfeden Kâşif.....	119
ERNEST SHACKLETON	
Güney Kutbunun Bir Başka Centilmen Kahramanı.....	129
KANADA'YI KEŞFEDENLER.....	137
SVEN HEDIN	
Asya'nın En Cesur Kâşifi.....	142
JEAN-BAPTISTE CHARCOT	
Kutup Diyarlarının Centilmeni.....	146
SALOMON AUGUST ANDRÉE	
Balonla Kutba Seyahat.....	152
UMBERTO NOBILE	
Zeplin ile Kuzey Kutbu'na Giden Kâşif.....	159
OTTO SCHMIDT	
Kuzey Kutbunda Aylarca Araştırmalar Yapan Rus Bilim Ekibi.....	168

ÖNSÖZ

Yazar Faik Sabri Duran (1882-1943), coğrafya araştırmalarında önde gelen isimdir.

İstanbul ve Paris'te eğitim aldı. Saint Benoit Koleji'ni bitirdi. Üniversite eğitimi öncesinde 1906'ya kadar fen bilimleri, coğrafya ve gezi temalı 14 adet eseri basıldı. Sultan II. Abdülhamit tarafından gümüş Sanayi Madalyası'na layık görüldü.

Faik Sabri Duran, 1908 yılında Fransa'ya gönderildi. Paris yıllarında Lycée Louis Le Grand'a devam etti. Yüksek eğitimini Sorbonne Üniversitesi'nde tamamladı.

1912 yılında ülkesine döndü. İstanbul Darülfünü'nun Edebiyat Fakültesi'nin coğrafya bölümünde ders verdi. Darülfünunun (üniversitenin) yeniden yapılanması sırasında, 1915 yılında farklı disiplinlerden Alman eğitimciler getirilerek üniversitede görevlendirildiler. Aynı yıl coğrafya bölümü açıldı. Coğrafya bölümünün öğretim kadrosunda, Almanya'dan davet edilen Erich Obst başkanlığındaki ekipte Faik Sabri Duran da yer aldı.

1918-1919 öğretim yıllarında darülfünunda erkek öğrenciler kadar kız öğrencilerin de aynı eğitimi alması ve bu eğitimin aynı sınıflarda uygulanması ilk defa Faik Sabri'nin coğrafya dersinde oldu.

İstanbul Üniversitesi'ndeki coğrafya bölümü 1935 yılına kadar ülkede tek coğrafya araştırma ve öğretim merkeziydi.

Faik Sabri Duran "*İslâmiye ve Osmaniye Coğrafyası*" ve "*Beşerî ve İktisadî Coğrafya*" derslerinin hocasıydı.

Faik Sabri, coğrafyacılar içinde farklı bir üsluba sahiptir. Çeşitli bilgi alanlarında cep kitapları, atlaslar, almanaklar, ansiklopediler hazırladı. Osmanlı ve Türkiye dönemlerinde coğrafyayı halka tanıttı sevdi.

Geleneksel “isim coğrafyası” yerine, dönemin modern coğrafya görüşü olan “tasvirî coğrafya”yı ülke literatürüne soktu.

Faik Sabri Duran, *Osmanlı Coğrafya-i Tabii ve İktisadisi* (1917) adlı kitabında “Coğrafya dersleri talebelerin zihninde unutulmaz anılar bırakmalıdır,” der. Ona göre coğrafya akıl, fikir, gözlem ile tesis edilir. Ruhsuz terimler ezberlenmemelidir.

“Çocuklara Coğrafya Kıraatleri” adlı eserinde Balkan savaşlarını, Reşit ve Ferit adlı iki çocuğun diyalogu üzerinden anlatır. Reşit, Ferit’e vatanımızın dünyadaki üç kıtanın merkezinde olduğunu, geçmişte daha çok toprağımız olsa da sonunda koca Rumeli topraklarını kaybettiğimizi ama Avrupa’da halen toprağımız olduğunu söyler. Avrupa’da yalnızca Edirne ve İstanbul kalmıştır elimizde. Ferit, Reşit’e “Rumeli’yi unutmayacağız öyle değil mi kardeşim?” diyerek teselli bulur. Reşit de “Elbette bu yerleri unutmayacağız, orada kalan savunmasız din kardeşlerimizi her zaman hatırlayacağız,” der.

Bu diyalog sadece bir coğrafi bilgi aktarma değildir; aynı zamanda, kaybedilen toprakların nasıl anlamlandırılacağına dair önemli bir mesaj verir. Genç nesillerin, yitirilen toprakların yerini korumasını ve yine de din üzerinden bir kardeşlik bağının sürmesini hedefler.

Faik Sabri Duran, 1920-1926 arası Paris ve Londra’da bulundu, 1926’dan sonra Maarif Vekaleti ve Terbiye Dairesi Tercüme işlerinde direktör oldu. 1928-1930 yılları arasında Devlet Matbaası Müdürlüğü’nde idarî görev de yürüttü. 1930-1931 yılları arasında ise Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürlüğü’ndeydi. Türk Coğrafya Kurumu’nun da kurucuları arasında yer aldı.

Faik Sabri, Ubeydullah Esat’la birlikte “*Musavver Muhit*” ve “*Resimli Kitap*” dergilerini, 1932 yılında Zekeriya Sertel’le birlikte “*Hayat Ansiklopedisi*”ni çıkardı.

Cumhuriyet Türkiyesinin ülkeler coğrafyası alanında ilk kitaplarını yazdı. “Millî coğrafya”nın temellerini attı.

1928’de Latin harfleri kabul edildi. 1929’da yeni alfabeyle ilk coğrafya kitabı olan “Türkiye Coğrafyası” onun kaleminden çıktı.

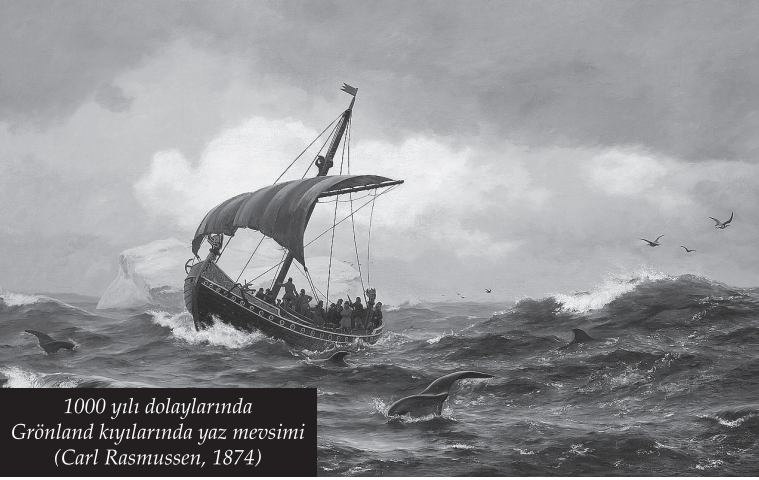
Kâşifler Âlemi, Faik Sabri Duran’ın son çalışmasıdır. Eserin dörtte üçü yazarın kaleminde çıkmış, eksiklikler bir heyet tarafından tamamlanmıştır.

İnanılmaz azimle kutupların keşfine çıkan kâşiflerin idealeri ve ölümüne kararlılıklarının, rahat ve heyecanlı bir üslûpla anlatıldığı *Kâşifler Âlemi*’nde konular 21 başlık altında ele alınır. Önemli kâşiflerin hayatları, keşifleri, başlarından geçen maceralar ve karşılaştıkları zorluklar üzerinde durulur. Eserde 230’dan fazla resim ve tablo yer alır.

Dr. Cengiz Zengin

KIZIL ERIK (ERIK THORVALDSSON)

Amerika Toprağına İlk Ayak Basan Avrupalılar



1000 yılı dolaylarında
Grönland kıyılarında yaz mevsimi
(Carl Rasmussen, 1874)

İskandinavya'nın yetiştirdiği kahramanlara eski devirlerde "Viking" denirdi. Milâdın dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarında bunlar Batı Avrupa'ya, hususiyle İngiltere ahalisini korkutmuşlardı. Orada kiliselerde her pazar: "Tanrım, bizi Kuzey adamlarının kötülüğünden koru," diye dua etmek âdet olmuştu. İşte Kızıl Erik denilen Kuzey devi de o zamanın yetiştirdiği Vikinglerden biriydi.

İnsanlık onu içinden atmış, o da küçük gemisini bilinmeyen denizlerde alabildiğine sürmüş, nihayet bir kıta kadar büyük bir ada bularak orada yerleşmişti. Böylece kuzeyin Robenson'u oluyordu. Babası da Erik gibi Norveç'ten sürülmüş bir asilzadeydi. O tarihlerde krallar, komşularıyla iyi geçinemeyen ve çok kan döken adamları, bir daha dönmek üzere İzlanda'ya gönderirlerdi. Nihayet Erik de buna benzer işler yüzünden memleketinden çıkarılmıştı. Ona: "Git babanın yanına, orada kurtlarını istediğin gibi dök... Burada sana artık dayanağımız kalmadı..." demişlerdi.

Erik, İzlanda'ya geldikten sonra da geçimsizliklerinde devam etti. Bu soğuk adada kendisi gibi kafaları ateşli başka gençler de vardı. Bunlar, aralarındaki kanlı kavgaları o kadar ileri götürmüşlerdi ki, İzlanda parlamentosu da dayanamamış, Erik ve adamlarını adadan üç sene müddetle sürmeye karar vermişti. Buradan çıksınlar da nereye isterlerse gitsinler, deniyordu.



*Eski Dünya'nın haritası
(Fra Mauro, 1459)*

Erik de diğer Vikingler gibi, savaşırken ölen bir adamın doğruca Valhalla dedikleri cennete gideceğine inanırdı. Savaşa istekleri o kadar kuvvetliydi ki ortada hiçbir düşman bulunmazsa kendi aralarında kavga ederler, ikiye ayrılır, birbirlerinin üstüne atılır ve ölesiye vuruşurlardı. İşte Vikingler bu kadar ateşli adamlardı, aynı zamanda pek mahir denizciydiler. Bir salapurya büyüklüğündeki gemileriyle en korkunç, fırtınalı havalarda bile şimalin (kuzeyin) sert denizlerine açılmaktan korkmazlardı. Erik ile babasının yurtlarından uzaklaştırılmalarına sebep olan bu kavgalar



Vikingler bu kayıklarla engin denizlere açılırlardı.

Vikingler arasında her zaman olan şeylerdi. Onların gözüyle bakılırsa bunda gayritabî (olağan dışı) bir hâl yoktu.

Erik'in kavgacılığı yüzünden İzlanda'dan sürülüşü Milâdın 982'nci senesinde



Fırtınada denize açılmaya hazırlanan Vikingler: Çok rüzgârlı bir havada, deniz köpürüp dururken Vikingler bir yolculuğa çıkmak üzere kayıklarını denize indiriyorlar.

oluyordu. O zaman Erik 32 yaşında ve evliydi. Vücudu çelik kadar sağlamdı. Bu korkunç dev bir kere kızarsa artık gözüne bir şey görünmezdi. Son kavgasında etrafa öyle saldırmış, üzerine atılanlardan o kadar çok adamın üstesinden gelmişti ki, gemileri hazır oluncaya kadar arkadaşları onu bir yere kapatmak mecburiyetinde kalmışlardı. Nihayet kendini seven birkaç dostu ve köleleriyle kayığına bindi ve engin denizlere açıldı. Nereye gideceğini bilmiyordu. Norveç'e de dönemezdi... Yalnız batıya doğru gidecek olursa önüne bir kara çıkmasının ihtimal dahilinde olduğunu biliyordu. Vaktiyle bir Norveçlinin yolunu şaşırarak batı tarafında buzlarla örtülü bir

kıyıya vardığını söylerlerdi. O devirde dünyada bilinmeyen birçok yer vardı.

İşte, Erik bütün bunları düşünerek batıya ve güneybatıya doğru dümen tutuyordu. Bu yolculuğu ne kadar sürdü bilinmez, herhâlde 2000 mil kadar yol almış olmalıydılar. Küçük bir gemiyle bu kadar uzaklara nasıl gidebilmiş olduklarına şaşmamak mümkün mü? Gemiyle yelken açıyorlardı ve köleler kürek çekiyorlardı. Fakat yollarını nasıl buldular ve nasıl yaşadılar? Bunu anlamak güç. Pusulaları yoktu ki gittikleri yönü bilsinler, haritaları yoktu ki vardıkları yeri sezsinler. Erik ömründe bir saat veya vakti bildiren başka bir âlet de görmemişti, yalnız kendi tabîi sevgiyle zaman hakkında bir fikir ediniyor, yıldızlara ve güneşe bakıyordu.

Vikinglerin bir âdeti vardı, Erik te öyle yapıyordu. Güneş güneye geldiği vakit geminin ortasına adamlarından birini yatırıyor ve küpeştenin gölgesinin adamın neresine düştüğüne dikkat ediyordu. Bu ona güneşin ufuktan ne kadar yükseldiğini öğretiyordu ve buna bakarak geminin bulunduğu coğrafya enlemini (paralelini) buluyordu. Erik'in başka tedbirleri de vardı: Yanına aldığı kuşlardan birini salıverir ve onun uçuşuna göre karanın ne yönde olması lâzım geleceğini anlardı. Buzların ve denizdeki tahta parçası gibi dö-küntülerin akıntılar üzerindeki hareketleri de ona gidilecek yol hakkında bir şeyler öğretirdi.



*Kızıl Erik. Arngrímur Jónsson'un
Gronlandia'sının 1688 İzlanda
yayımından graviür*

Yanlarında içecekleri ve yiyecekleri de çok değildi. İşte, Erik ile arkadaşları kim bilir ne büyük akıntılara göğüs gererek nihayet yeni vatanlarına kavuştular. Burası o zaman kimsenin bilmediği büyük bir adaydı. Bu adanın güney ucunu dönmüşler ve kuzeye doğru biraz çıkarak şimdi Julianehâb'ın (Qaqortoq) bulunduğu koyda demirlemişlerdi. Bu adanın her tarafı buzlarla kaplı olduğu hâlde bu batı kıyılarında yeşillikler vardı. Bu uzun yolculuktan sonra buraları onlara cennet gibi göründü. Yaşayacak yeri bulmuşlardı. Hem kendilerinden önce burada birtakım insanların da yaşamış olduğuna dair izler görmüşlerdi. Erik, "Sürgünlük müddetim bitince İzlanda'ya döner, burada birlikte yaşamak isteyecek Vikingleri alırlar gelirim," diye düşünüyordu. Arkadaşlarından biri sordu: "İyi ama bu karaya ne isim vereceksiniz? Buna bir isim bulmalı..." Erik hiç düşünmeden cevabını verdi: "Grönland diyelim..." dedi. Grönland, "yeşil diyar" de-



*Kuzey adamları: Bir Viking tipi
(Dorestadlı Rorik'in H. W. Koekkoek
tarafından yapılmış bir tasviri)*

mekti. Öteki yutkundu. “Fakat, bunun her tarafı yeşil değil, hem bakalım bu yeşillik ne kadar sürececek...” diyecek oldu. Vikinglerin büyüğü güldü: “Zararı yok... Biz buraya iyi bir isim verelim ki herkes korkmadan, çekinmeden bizimle gelsin...”

Hakkı vardı. Zamanı gelip de İzlanda'ya döndüğü ve “Benimle gidip bu yeni diyarlarda yaşamak isteyen var mı?” diye sorduğu vakit birçokları ileri atılmışlardı. Bunlar, kadın-erkek 25 gemi halkı tuttu. 986'da Kızıl Erik'in Grönland'ine gitmek üzere yelken açan bu 25 gemiden ancak 14'ü sağ salim oraya kadar varabildi. Geri kalanlardan bir kısmı geri dönmüş, bir

kısmı kaybolup gitmişti. Hele bir tanesi Grönland'e tam dört sene sonra varabilmişti. Erik yeni gelenlerle birlikte, adasında iki sömürge meydana getirdi. Onlara iyi baktı, ülkesini gayet iyi idare etti, yaşlandıkça uslandıği için artık eski kan dökücülüğünden de bir eser kalmamıştı.

Dünyadaki aile ocaklarının en perişanı bunlardı; fakat çok canlı, çok yüksek bir edebiyat bu yuvalarda doğdu, buradan İzlanda'ya geçti ve oranın çok kuvvetli yazarları elinde daha parladı. İşte, kuzey adamlarının *saga* dedikleri masal edebiyatı böyle doğdu. Biz onların hayatını bu eski şiirlerden öğrendik. Erik'in oğullarından Lief'in 1000 yılında, Kolomb'dan 500 yıl kadar önce Amerika'ya ayak bastığını da yine bu masallar bize öğretiyor ve belki de Kolomb, İzlanda'ya yaptığı bir yolculukta bunları duyarak Avrupa'nın batı tarafında büyük bir kıta bulunduğu hakkın-

daki kanaatini bu sayede kuvvetlendirmişti.

Erik'in kurduğu koloni 350 yıl kadar sürmüştü, sonra Norveçliler, memleketlerinde patlak veren müthiş hastalıklar yüzünden uzak yerlere gemi yollayamadılar ve Grönland'deki kardeşlerini unuttular. Yardımsız kalan koloni ise günden güne çöktü, gittikçe kırdıldı... Nihayet Eskimolar buralara gelip yerleştikten sonra bu eski boyar (beyaz) soy onların arasında büsbütün eriyip kayboldu.



*Danimarkalı denizciler
(12. yüzyıl ortalarındaki çizim)*

* * *

Vikinglerin bu seyahatlere çıktıkları devirde İngiltere'de Kral Alfred saltanat sürüyordu. Kralın coğrafyaya çok merakı vardı. Keşif yolculuğuna çıkan kâşifleri dinler ve bu hikâyelerden notlar alırdı. Hatta Avrupa'nın coğrafyasına ait bir eser bile hazırlamıştı. Avrupa'nın kuzeyinde bilinmeyen denizlerde dolaşmış olan Othere isiminde bir kaptanın Finlandiya'yı ziyaretini bu eserinde yazmıştı. Kral Alfred bu eserini Anglosakson dilinde kaleme almıştı. Bu eser Batlamyus devrinden 900 yıl sonra dünyanın nerelerinin bilinmekte olduğunu öğretiyordu.



Amerika'ya varan Vikingler: Vikingler, Kristof Kolomb doğmadan beş yüz yıl önce amerika kıyılarına vardılar.



*Leif Eriksson (Kızıl Erik'in oğlu) Amerika'yı keşfediyor.
(Hans Dahl, 1849-1937)*